

PARTICIPATIE REFLEX

Participatie van kinderen, jongeren en hun context
binnen de geestelijke gezondheid.



DE PARTICIPATIREFLEX




Participatief werken is een waardevolle bouwsteen in het nastreven van kwalitatieve zorg voor patiënten en hun context. Om hier actiever op in te zetten werd er vanuit de FOD Volksgezondheid dan ook aan elk Netwerk Geestelijke Gezondheid Kinderen en Jongeren een halftijdse equivalent toegewezen om vorm te geven aan de functie van participatiecoach. Als participatiecoaches zetten we in op het versterken van de stem van kinderen, jongeren en hun context en ondersteunen we actoren in het netwerk om hun participatief werken verder te ontwikkelen.

Als we meer willen inzetten op participatie is het belangrijk te weten wat de stand van zaken is: welke werkwijzen en tools worden gebruikt om hierop in te zetten? Welke good practices zijn er? Welke hiaten zijn er? Waar liggen volgens verschillende betrokkenen aangrijpingspunten om het participatief werken te optimaliseren? Hoe evolueert het participatief werken?





Participatief werken is niet nieuw. Het is een dynamisch gegeven dat door blijvende reflectie, het ondernemen van acties, evaluatie en bijsturing verder gerealiseerd, geïnspireerd en geoptimaliseerd kan worden. Om de actoren in ons netwerk hierin te ondersteunen gaan we samen aan de slag met de Participatiereflex.

Het woord 'reflex' refereert naar de stem van kinderen, jongeren en hun context. Nothing about us, without us. 'Niets over ons, zonder ons', het zou met andere woorden een vanzelfsprekendheid moeten zijn of worden om de reflex te maken om kinderen, jongeren en hun context actief te betrekken in hun hulpverleningstraject en de organisatie van de zorg.

De participatiereflex helpt jullie als netwerkactoren op weg om zicht te krijgen op:

-  waar jullie op dit moment staan op vlak van participatie;
-  welke acties jullie (kunnen) ondernemen om participatie binnen jullie voorziening te optimaliseren;
-  welke ondersteuning jullie nodig hebben van participatiecoaches, beleid en ervaringsdeskundigen.

De participatiereflex helpt de netwerken om:

-  good practices te verzamelen en voor uitwisselingen te zorgen in het netwerk;
-  acties en noden op vlak van participatie in kaart te brengen;
-  ondersteuning en coaching voor het werkveld te voorzien op basis van de noden die uit de participatiereflex voortkomen;
-  op micro-, meso- en macroniveau beleidsuitdagingen te formuleren en hierrond acties uit te stippelen.

De beknopte (achtergrond)info die hierop volgt helpt jullie mogelijks bij het uitvoeren van de Participatiereflex. Bovendien kan deze info jullie op weg helpen om een visie te formuleren of acties te koppelen aan het participatiebeleid voor jullie voorziening.

WAT IS PARTICIPATIE?

Participatie is een begrip met een overstijgend karakter en heeft daarom als voordeel dat het overal ingebed kan worden, los van de inhoud en mandaten binnen bepaalde voorzieningen, organisaties, bedrijven, sectoren,...

“Participatie in de gezondheidszorg heeft te maken met actieve betrokkenheid van cliënten en hun context bij de totstandkoming, vormgeving, afronding en evaluatie van zorg.”

In het kader van kinderen en jongeren binnen de netwerken GGZ betekent dit dat we de stem van kinderen, jongeren en hun context luider willen laten weerklinken en hen willen betrekken, aanmoedigen en ondersteunen in het uiten van hun mening bij overleg en besluitvorming die hun geestelijke gezondheid aan gaan. Hierbij denken we aan het gehele continuüm van de geestelijke gezondheidszorg: preventie, vroegdetectie, screening en oriëntatie, diagnostiek, behandeling en rehabilitatie.

NIVEAUS VAN PARTICIPATIE

We streven naar participatie van kinderen, jongeren en hun context op verschillende niveau's:

- Op **microniveau** vertaalt zich dit naar het individueel hulpverleningstraject;
- Op **mesoniveau** gaat het over de voorziening en het netwerk GGZ waar kinderen, jongeren en hun context actief betrokken worden;
- Tot slot is er het **macroniveau** dat vertegenwoordigd wordt door beleidsinstanties.



VIER VOORWAARDEN VAN PARTICIPATIE

Kinderen moeten **ruimte** krijgen en **publiek** hebben om hun **stem** te laten horen. Aansluitend is het belangrijk dat er aan hun stem voldoende **invloed** toegeschreven wordt. Dit omschrijft de visie van Laura Lundy (2007) op kinderparticipatie die eveneens werd overgenomen voor het nieuwe geestelijk gezondheidsbeleid voor kinderen en jongeren¹.



Stem

Om hun stem te kunnen laten horen moeten kinderen, jongeren en hun context op zijn minst voorzien worden van toegankelijke en betrouwbare informatie. Bovendien moet hun stem gehoord worden en dat kan alleen als die gefaciliteerd wordt met hen.

- Hebben kinderen, jongeren en hun context de nodige informatie om een mening te kunnen vormen?
- Weten ze dat ze kunnen kiezen om –al dan niet– hun stem te laten horen?
- Welke opties hebben ze om zich uit te drukken?
- Wie houdt de letterlijke én figuurlijke megafoon vast voor/met hen?



Publiek

Het is niet alleen belangrijk dat kinderen, jongeren en hun context hun mening gehoord wordt maar ook gericht is aan en terecht komt bij mensen die het mandaat hebben om er iets mee te doen.

- Is er een methode om de stem van kinderen, jongeren en hun context over te brengen tot bij de juiste personen?
- Weten ze met wie hun mening gedeeld wordt?



Ruimte

Kinderen, jongeren en hun context hebben recht op een veilige en inclusieve plek of kanaal om zich te kunnen uitdrukken. Die veiligheid moet zowel digitaal als fysiek gegarandeerd worden.

- Is er een veilige plek waar kinderen, jongeren en hun context zichzelf kunnen uitdrukken en ervaren zij dit zélf als een veilige plek?
- Wat hebben ze nodig om zich veilig te voelen?
- Welke stappen worden ondernomen om ervoor te zorgen dat ze effectief kunnen deelnemen?
- Hoe worden ze bij het ontwikkelen of tot stand komen van een veilige plek betrokken?



Invloed

Wanneer de stem van kinderen, jongeren en hun context weerklinkt, is het belangrijk dat ze serieus genomen worden en er gevolg aan gegeven wordt op een gepaste manier.

- Weten kinderen, jongeren en hun context tot waar de impact van hun stem kan reiken, zodat ze de juiste verwachtingen hebben?
- Zijn er methodes die garanderen dat de mening van hen meegenomen wordt?
- Krijgen ze feedback over de uiteindelijke output van hun mening?

¹ Gids naar een nieuw Geestelijk Gezondheidsbeleid voor Kinderen en Jongeren. Interministeriële conferentie Volksgezondheid. Brussel 2015. Internet: https://www.psy-18.be/images/Guide_0-18/GIDS-KJ_definitief_20150330.pdf.

HET CONTINUÛM VAN PARTICIPATIE

Participeren kent verschillende gradaties naargelang de mogelijkheden en wensen van betrokkenen, alsook dat wat de eigenheid van de context mogelijk laat. Op basis van de participatietrap van Hart (1992) en het model van Demos kan participatie op een continuüm weergegeven worden, waarbij 'deelnemen' en 'deelhebben' de uitersten zijn. Beide termen hebben gemeenschappelijk dat het participatie of actieve betrokkenheid als doel heeft. Het verschil uit zich in de rol van participanten en de minimale acties waarmee zij tot die rol gestimuleerd worden (gaande van informeren tot autonomie geven).



Mee-weten

Kinderen, jongeren en hun context worden geïnformeerd over o.a. psychologisch (dys)functioneren en ziektebeelden, het aanbod, de werkwijze, betrokkenen, overleg, regels, rechten, overwegingen (differentiaal diagnostisch en behandelingsgericht), mogelijke uitkomsten,.... Enkel als ze voldoende geïnformeerd zijn, kunnen ze als volwaardig betrokkene mee-weten.

Vb. kinderen en jongeren krijgen mondelinge uitleg en een infobrochure op maat i.v.m. hun residentieel verblijf.

Mee-denken

Kinderen, jongeren en hun context worden om advies gevraagd. Dit betekent dat ze hun mening mogen geven, maar het geeft niet de garantie dat hun mening gevolgd wordt. Ongeacht de uitkomst, wordt hun mening meegenomen in besprekingen en afwegingen. Kinderen en jongeren hebben het recht om te weten wat er met hun mening gedaan wordt en wat de impact ervan geweest is en dit moet naar hen teruggekoppeld worden.

Vb. jongeren kunnen mee nadenken en input geven over hoe hun hulpverleningstraject bij een voorziening vorm krijgt.

Mee-doen

Kinderen, jongeren en hun context staan in deze rol veel minder aan de zijlijn en worden actiever betrokken. Ze krijgen een uitvoerende rol waarbij ze mee in actie komen.

Vb. ze mogen mee een ruimte kindvriendelijk inrichten: ze kiezen mee meubels, kleuren, spullen etc. maar de beslissing rond het ontwerp en budget ligt niet bij hen.

Mee-beslissen

Kinderen, jongeren en hun context krijgen over een (afgebakende) opdracht het mandaat om een beslissing te nemen.

Vb. kinderen en jongeren mogen meebeslissen over de inhoud van het programma van een evenement dat georganiseerd wordt door hun voorziening.

Zelf doen

Kinderen, jongeren en hun context hebben de autonomie om zelfstandig aan de slag te gaan of beslissingen te nemen.

Vb. een jongere kiest zelf welke huishoudelijke taken die op zich neemt.

AAN DE SLAG!

Fijn dat jullie aan de slag gaan met de Participatiereflectie!

Jullie kunnen ervoor kiezen om zelfstandig aan de slag te gaan of om samen met de participatiecoach van jullie netwerk geestelijke gezondheid te starten. Deze zal jullie aan de hand van interactieve methoden begeleiden om tot concrete acties te komen die participatie binnen jullie organisatie optimaliseert.

Mochten er nog vragen of opmerkingen zijn, aarzel dan niet om ons te contacteren.

Veel succes!

Bru-Stars | [Marlies Van Wielendaele](#) | 0492 11 23 79 | m.vanwielendaele@bru-stars.be

Ligant | [Bojoura Schouten](#) | 0472 23 13 19 | bojoura.schouten@ligant.be

PANGG 0-18 | [Annelies Follaets](#) | 0485 19 15 79 | annelies.follaets@pangg0-18.be

RADAR | [Freya Van den Bergh](#) | 0487 89 27 19 | freya.vandenbergh@psyche.be

WINGG | [Tim Verbeke](#) | 0486 12 11 13 | tim.verbeke@wingg.be

YUNECO | [Charlotte Nys](#) | 0474 91 01 34 | charlotte.nys@yuneco.be